ANADOLU'DA SEYAHAT NOTLARI

VEDAT ÖRFİ BENGÜ

Yayıma Hazırlayan ve Notlandıran:
Göktuğ İpek

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2388
KÜLTÜR SERİSİ: 1243

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-622-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76 • 34718 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 546 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat A.Ş.
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76
Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 546 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Vedat Örfi Bengü: İstanbul'da dünyaya gelen Vedat Örfi Bengü'nün doğum tarihi hemen hemen bütün kaynaklarda 14 Ekim 1900 olarak geçse de, Şair Nigâr Hanım'ın notlarına göre 21 Aralık 1899'da dünyaya gelmiştir. Hem annesi hem babası Osmanlı saray bürokrasisinin önemli ailelerine mensuptu. Babası Viyana Elçiliği yapmış Ali Paşa'nın oğlu olan II. Abdülhamid'in yaveri Mehmed Ali Paşa'ydı. Annesi ise Sadrazam Halil Rıfat Paşa'nın kızı Güzide Hanım'dı.

Saint Joseph Fransız Lisesi'ni bitiren Vedat Bey'in sanata olan ilgisi erken yaşlarda tiyatro ile başlamıştı. 1917'de yazdığı *Bir Af Bir Yemin* adlı tiyatro oyunu göçmenler yararına oynanmıştı. Bunu yazdığı diğer tiyatro oyunlarının sahnelenmesi izlemişti. 1925'te ise hem yazıp hem bestelediği ilk telif operet olan *Balo Kaçakçıları* Şehbal Tiyatrosu'nda sahneye konmuştu.

Bu esnada İstanbul İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmişti. Vedat Bey de ailesiyle Bursa'ya halasına gittiğinde burada -daha sonra Nâzım Hikmet ile evlenecek olan- Piraye Hanım ile tanıştı ve ikili 1921'de evlendi. Bu evlilikten önce ilk çocukları Suzan Hanım, 1926'da ise Mehmed Fuad dünyaya gelecekti.

Sinemanın Cumhuriyet döneminde gelişmeye başlamasına paralel olarak sinema yayıncılığında da atılım yaşanıyordu. Bu yayınların başında 1923'ün sonlarında yayın hayatına başladığı için ilk sinema dergilerinden sayılan ve Nâzım Hikmet'in babasının sahibi olduğu Türkçe-Fransızca *Sinema Postası (Le Courrier du Cinema)* mecmuası geliyordu. Vedat Bey'in sinemaya ciddi olarak yönelmesi de bu tarihlerde olmalı ki hem bu mecmuada hem de yine Türkçe-Fransızca *Opera Sine (Opera Cine)* isimli mecmuada başyazarlık yapmıştı.

Aynı tarihlerde, 1920'lerin ortasında, edebiyat alanında üretmeye başlamış, *Karanlıklar Padişahı* adındaki eseri Türkçe yazılan ilk telif Sherlock Holmes hikâyesi olma özelliği kazanmıştı. Yazarlığı süresince 10'un üzerinde yazdığı popüler romanın yanı sıra telif polisiye kitaplar da tercüme etmişti.

Vedat Bey sanatın bu dalları ile yetinmek istememiş olacak ki oğlu doğduğunda bir şarkıcı ve kemancıdan oluşan "trio" ile Paris'te piyano çalarak alaturka konserler veriyordu. Bir yandan da İstanbul'da tanıştığı bir Fransız oyuncuyla yine aynı şehirde *Malum Aşk* isimli bir filmde oynamıştı.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 11
KONYA 13
Akşehir 19
Karaman 22
NİĞDE 29
KAYSERİ 35
Everek 38
YOZGAT 41
ÇORUM 47
AMASYA 49
Merzifon 49
SAMSUN 53
Havza 53
Çarşamba 61
Vezirköprü 64
Merkez 66
Bafra 76
SİVAS 87
TOKAT 97
Zile 97
MERSİN 101
Tarsus 101
Merkez 106
ADANA 111
Dörtyol 111
Ceyhan 114
URFA 117
Birecik 125
GAZİANTEP 129
Nizip 153
MARAŞ 157

ÖN SÖZ

Doktora tezimle ilgili araştırma yaparken dönemin gazetelerinde rast geldiğim isimlerden biri de Vedat Örfi Bengü olmuştu. *Anadolu'da Seyahat Notları* adıyla *Zaman* gazetesinde 1934-1935 yılları arasında yayımlanan bu yazıları ileride çalışma ihtimaliyle kaydetmiştim. Yıllar sonra, onunla aynı tarihlerde Türkiye'yi gezen emekli bir askerin gezi yazılarını yayıma hazırlayınca Vedat Örfi'nin gezi yazılarını da okuyucuyla buluşturmanın zamanının geldiğini düşündüm.

Kendisinin bu kitapta bir araya getirilen gezi yazıları Anadolu'nun bazı büyük şehirlerini filme alma projesi kapsamında gerçekleştirdiği seyahatlere rast gelmektedir. Kendisi belki de bu film projesi kapsamında gittiği ve geçtiği şehirlerdeki izlenimlerini kaleme almıştı.

Bu yazılar 13 il ve 14 ilçeyi kapsamakta olup toplam 52 adettir. Yazılar, Anadolu'nun 1930'lardaki durumu hakkında oldukça değerli bilgiler içermektedir. Her ne kadar bütün Anadolu şehirleri yer almasa da Vedat Örfi gibi sadece Türkiye değil, Avrupa ve Orta Doğu'daki pek çok şehri de görmüş entelektüel birinin gözünden bazı şehirlerimizi görmek oldukça önemlidir. Bu göz aynı zamanda Cumhuriyet idealinin izlerini arayan ve şehirlerin o ideal doğrultusunda gelişmesini arzulayan birinin gözüdür de. Dolayısıyla yazıların bu bakış açısıyla yazıldığının farkında olmak yararlı olacaktır.

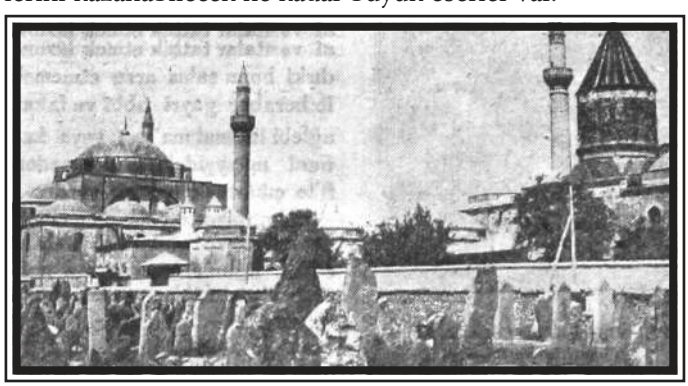
Bu gezi yazıları yayıma hazırlanırken yazıların yayımlanış tarihine sadık kalınmış ve kronolojik şekilde verilmiştir. Ancak bazı durumlarda akış açısından bütünlük oluşturabilmek için bunun dışına çıkılmıştır. Yazılarda anlamı değiştirecek ya da bozacak herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

KONYA

Ana Yurdun İncisi
Konya mükemmel bir seyyah şehri olabilir, onu tanıtalım

Konya'ya ilk bakışta insan çok güzel bir tesir altında kalıyor ve günden güne güzelleşen, umranın bütün cazibelerini sinesinde toplayan bu şehre karşı büyük bir sevgi ile bağlanıyor. Şehirde büyük merkezlere has bir azamet var. Caddelerinin kalabalığı, umumi bir hareket şehrin ehemmiyetini her lahza hatırlatmaya memur gibi.

Konya, boy serpen ve her gün biraz daha süslenen genç bir kıza benziyor. Bu kız cidden şık ve zarif. Asrın en son modalarına bürünmüş. Yalnız seyyah akınlarının memleketler iktisadiyatı üzerinde mühim roller oynadığı bir devrede ana yurdun bu canlı köşesinin neden seyyah ziyaretlerinden mahrum bırakıldığı bir türlü anlaşılamıyor. Konya, mamur ve asri bir belde olduğu kadar büyük kıymeti haiz tarihî abidelerin de hakiki bir meşheri. Onun sinesinde bir ecnebiyi buralara kadar sürükleyebilecek ve takdir demetlerini kazanabilecek ne kadar büyük eserler var.

Güzel Konya'nın tarihî eserlerinden meşhur türbe ve Sultan Selim Camii

Akşehir

Akşehir'de Bir Gün
Muntazam bir imar programı çerçevesi içinde şehir günden güne güzelleşiyor – Nasrettin Hoca da ihmal edilmemelidir

Konya'nın güzel kızı Akşehir hiç şüphesiz ana yurdun en zengin kazalarından birisidir. On sene evveline kadar yalnız büyük irat[17] getirir bir ticaret kaynağı olan Akşehir, ufuklarında bugün Cumhuriyet programının verimli ışıkları, aynı zamanda yepyeni bir "güzellikler beldesi" kurmak üzere. İyi düşünüşlü bir hükûmet ve iyi görür bir belediye, dürüst bir program çerçevesi içinde, yorulmak nedir bilmeksizin çalışıyor. Geniş caddeler, güzel meydanlar, büyük müesseseler bu programın iftihar verici abidelerinden.

Akşehir, Afyon ve Konya'ya muntazam şoselerle bağlı. Aynı zamanda demiryolu üzerinde çok çekici hususiyetleri var. Yeşil dağlara yaslanmış güzel bir kız hissini veren şehir baştan başa tabii cevherlerle dolu. İstasyondan şehre uzanan, emsali her yerde kolay bulunamayacak kadar muntazam, ağaçlarla tünellenmiş bir cadde sanki bu cevherleri savak[18] inci bir gerdanlık.

Akşehir'in nüfus adedi on beş bini bulmuyor. Bununla beraber umumi görünüş şehir içinde daha fazla insan yaşadığı hissini veriyor. Burasının nasıl değerli ve ünlü bir ticaret merkezi olduğunu anlamak için müesseselerine, mağazalarına, depolarına bir göz gezdirmek yeter.

Şehir ferah ve temiz. Sudan bol bir şey yok. Her sokak küçük su damarlarıyla çevrelenmiş. Yarım saat mesafede

---

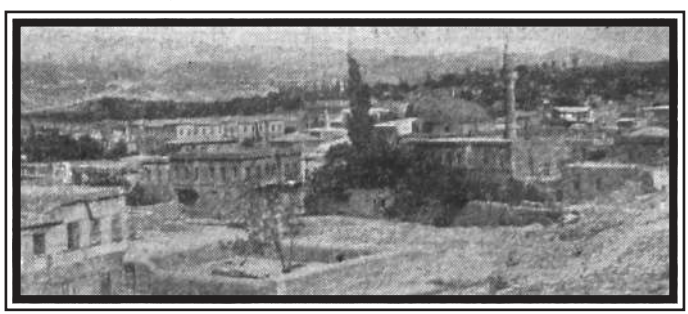
[17] Gelir.

[18] Bir suyu başka yöne akıtmak ya da bir barajın fazla suyunu akıtmak için yapılan düzenek.

NİĞDE

Sevimli Bir Şehir: Niğde
Bu güzel vilayet merkezinin imarına çalışılıyor fakat şehirde hâlâ elektrik yok!

Ulukışla İstasyonu'ndan bir sülün gibi süzülen yepyeni motokar kısa bir yolculuktan sonra bizi gösterişsiz bir istasyona bırakır bırakmaz hep durakladık. Yolcularını maroken koltuklarda taşıyan demiryolları idaresine karşı duyduğumuz takdir hisleri, etrafımızdaki karanlığın doğurduğu bir hayran bulutuna karıştı. Motokarın kuvvetli ışıklarından sonra bu simsiyah perde o kadar acı göründü ki, istasyonun halsiz bir feneri altında bir isim gölgelenmeseydi koskoca bir vilayet merkezinde bulunduğumuza ihtimal vermeyecektik bile.

Niğde'ye umumi bir bakış

Demiryollarının sülünü bizi gecenin simsiyah ufkuna atmıştı. Sabahın berrak güneşi, o gecenin sinesinden gözlerimiz önüne koskoca bir belde çıkardı. Dün geceki kasvet diyarı birdenbire yok olmuş, yerini güzel bir şehre bırakmıştı. Sıyrılan gece ruhlarımızdaki sıkıntı prangasını da bir an içinde parçaladı, götürdü. Ve bu şehir içler açıcı,

KAYSERİ

Doğan Güneş: Kayseri
Şehrin hangi tarafına bakılırsa parlak bir istikbalin izleri görünüyor

İsmi büyük, kendisi sönük bir belde. Basit sokaklar, caddeye benzemeyen caddeler. İç içe girmiş bir ev yığını. Çimento ve betonun ne olduğunu bilmeyen iptidai yapılar. Gecenin matemli sinesinde kaybolan bir zavallı. İşte dünkü Kayseri. İsmi saygılı, özü değerli bir yurt.

Geniş caddeler, numune bulvarlar. Dört yana serpilen muntazam mahalleler. Ufukları gölgeleyen heybetli binalar. Gecelerin zifiri karanlıklarını binbir ışık içinde boğan pırıltılı bir bahtiyar. Feyizli bir idarenin sinesinde yücelen dinç ve zinde bir sanayi merkezi. Doğan bir güneş. İşte bu günkü Kayseri.

Yeni Kayseri'den bir görünüş

Everek

Erciyeş Eteklerinde
Çok faydalı ve semereli işler görülen Everek ihmal edilmeyecek bir merkezdir

Everek adını belki çok kişi işitmemiştir. Bununla beraber Everek, Orta Anadolu'nun çok güzel bir şehri ve Kayseri vilayetinin en ehemmiyetli kazasıdır.[4]

Heybetli Erciyeş'in güzel eteklerine yaslanan bu şehir, talihin her itibarla himayesini görmüştür. Sevimli bir memleket olduğu kadar da yüce bir ticaret kaynağıdır. Manzarası latif, havası iyi, suyu meşhur, mahsulü bol ve değerlidir. Kayseri'ye gelenlerin çoğu bu kazayı ziyaret etmek isterler. İki buçuk saatlik bir yolculuktan sonra otomobil Erciyeş eteklerinin güzel kasabası ile kucaklaşır kucaklaşmaz bu yeri görmeye heveslenenlere hak verdim. Bir iki saati geçmeyen kısa bir misafirlik Kayseri'nin maruf kazası lehinde ben de çok güzel intibalar bıraktı.

Everek'te vilayet merkezlerimizden birçoğunu geride bırakabilecek bir gösteriş var. Nüfus itibariyle de öyle. Zaten göze çarpan ilk hususiyetlerden birisi şehirdeki kalabalık ve umumi hareketin canlılığı.

"İleri" azmi ortaya tamamiyle mamur bir şehir çıkarmıştır denilemez. Çok noksanlar var. Fakat azmin kuvveti ve dürüst bir çalışma, yakın bir ati için çok şeyler vadediyor. Hükûmet ve belediye, az zaman içinde çok işler görmüş. Bilhassa memleket ticaretinin, ehemmiyetle mütenasip bir şekilde inkişafını sağlama bağlayabilmek için her şeyden evvel diğer şehirleri buraya rapteden yolların

---

[4] Everek, Develi'nin eski adı olup 1926'ya kadar Kozan'a bağlıyken, bu tarihte Kozan ilçeye dönüştürülünce Kayseri'ye bağlanmıştır.

YOZGAT

Yozgat'tan Geçerken
"Ben gazetelere hiç alakadar olmam.
Benim prensibim budur!"

Çok sağlam ağızlardan işittiğime göre Ankara-Kayseri demiryolu kurulurken Yozgat'ın da duraklar arasına alınması düşünülmüş. Yalnız yolun kırk bir kilometre daha uzaması gerekmiş. Ölçmüşler, biçmişler, bakmışlar bu iş 240,000 liraya mal oluyor. Yozgat'ın ileri gelenleri ilk önce "Bu parayı vermeye anıkız (hazırız)." demişler. Sonraları her nedense caymışlar. Demiryolu da kırk bir kilometre öteden süzülüp geçmiş. Bunu anlatan sayın (muhterem) baylardan birisi lafını şöyle tamamlıyordu:

Yozgat'ın meşhur saat kulesi

"Bu ağlanacak bir iştir. Yozgatımızın birçok para babaları vardır. Bunların dört tanesi bir araya gelseydi bu 240,000 lirayı bir çırpıda verebilirlerdi. Bucalamazlardı bile!"

Yozgat'a demiryolu uğramış olsaydı bugünkü durgun şehrin yerinde elbette bambaşka bir yurt ışığı bulurduk. Bir doğruyu saklayamayız: İki yüz kırk bin liranın esirgenmesi memleketin ökonomik kurumu (teşkilatı) üzerinde milyonlarca liralık zarar yaraları açmıştır.

ÇORUM

Çorum Güzelleşiyor
Belediye şehrin genel güzelliği için tam bir özenle ne gerekiyorsa yapıyor

Çorum bizi yabana atılamayacak kadar sayılı bir yağmurla karşıladı. Otele henüz yerleşmemiştik bile. Lekesiz bir güneş pencerelerimizin eşiğini okşamaya başladı. Otel müdürü gülümseyerek:

"Şaşmayınız." dedi. "Çorumumuzun havası biraz cilvelidir. Bir saati öbür saatine uymaz. Bununla beraber sağlam havadır."

Aşağıdaki caddeden büyük bir kalabalığın aksisedası[1] odamıza kadar yükseliyor. Belli, kalabalık bir şehirdeyiz ve büyük bir vilayet ortasındayız. Ne mutlu o şehirlere ki yeni gelenlere daha ilk bakışta kendilerini sevdirebilirler. Çorum işte bunlardan birisi.

Çorum'da park ve Atatürk heykeli

[1] Yankı.